

спільну взаємопов'язану діяльність педагогів, учнів, сім'ї, шкільного колективу та інших суб'єктів процесу виховання з метою формування поглядів, переконань, навичок поведінки [5, с. 12].

Невід'ємною соціально-педагогічною умовою взаємодії сім'ї і школи у роботі з обдарованими дітьми з особливими потребами є *позакласна виховна робота*. Перевага надається інноваційним формам й інтерактивним методам роботи: рольові ігри, написання ділових листів та звернень, статей до місцевих газет, організація інтерв'ю, спеціальних випусків шкільної преси і радіо, благодійних акцій, прес-конференцій, робота шкільних гуртків, клубів, музеїв, волонтерських загонів тощо.

Отже, процес взаємодії сім'ї і школи у роботі з обдарованими дітьми з особливими потребами буде ефективним за таких соціально-педагогічних умов: врахування фізичних, вікових, психологічних та індивідуальних особливостей розвитку особистості обдарованої дитини, яка має особливі освітні потреби; системність, послідовність і безперервність процесу взаємодії сім'ї і школи; забезпечення партнерських стосунків в процесі взаємодії; педагогічна компетентність педагогів і батьків обдарованих дітей з особливими освітніми потребами; формування мотивації до взаємодії; застосування інноваційних форм та інтерактивних методів взаємодії у позакласній роботі; добровільний та особистісно-мотиваційний характер участі всіх суб'єктів процесу взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Демченко О. П. Формування суб'єктності соціально обдарованої особистості в культурно-освітньому просторі як умова її соціалізації // Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка : Серія психологія. – 2017. – № 6. – С. 47-51.
2. Завгородня Н. М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». – Х., 2006.- 21 с.
3. Інклюзивна освіта від А до Я : poradnik для педагогів і батьків / укладачі Н. В. Засркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
4. Інклюзивна освіта : уроки і здобутки : матеріали міжвузівського науково-практичного семінару (Харків, 5 листопада 2014 року). – Харків, 2015. – 56 с.
5. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології : навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО. – Харків, 2002. – 128 с.

ПРОГРАМИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ: ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Вишнева Тетяна, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: Крутій Катерина, доктор педагогічних наук, професор
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

NEW GENERATION PROGRAMS: TO PROBLEM OF FORMATION OF SELF-GOVERNMENT CHILDREN OF EARLY AGE

Vyshneva Tetiana, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті запропоновано визначення терміну «самостійність дитини раннього віку». Проаналізовано етапи формування самостійності в дітей. Підтверджується, що самостійність є одним із найважливіших механізмів розвитку дитини до трьох років. Запропоновано орієнтири для розробки оновлених програм розвитку дітей раннього віку.

Ключові слова: самостійність, самостійність дітей раннього віку, оновлені програми розвитку дитини раннього віку.

Abstract. The article proposes a definition of the term “independence of a child of an early age”. The stages of the formation of independence in children are analyzed. It is confirmed that independence is one of the most important mechanisms for the development of a child under three years of age. Proposed guidelines for the development of updated programs for the development of young children.

Keywords: independence, independence of young children, updated programs for the development of a young child.

У сучасній українській педагогіці розглядаються нові підходи щодо розвитку та формування компетентної особистості, починаючи з раннього віку, основними стратегічними завданнями яких є: навчити дитину діяти самостійно відповідно до здобутих знань, користуватися наявним досвідом, адекватно поводитися в будь-якій діяльності. Отже, йдеться про вироблення певної життєвої позиції дитини, розвиток її елементарної самостійності. Серед відомих українських психологів і педагогів, які займаються дослідженнями в цій галузі, — Т. Алексеєнко, О. Кононко, К. Крутій, В. Кузьменко, І. Рогальська та ін. Основною метою досліджень науковців є визначення позицій, що забезпечать кожній дитині раннього й дошкільного віку рівний старт гармонійного розвитку, своєчасне формування загальнолюдських здібностей особистості та базових якостей, однією з яких є самостійність.

Свого часу Марія Монтесорі стверджувала, що на кожному щаблі життя, в будь-якому віці свобода – це реалізація чиеїсь енергії, самостійності і досконалості [4]. Саме особистісний підхід, який пов'язано з розкриттям творчого потенціалу, повинен стати основою виховання самостійності малюка. На думку видатної педагогині ХХ ст., тільки в атмосфері довірчого спілкування зможе проявитися прагнення дитини робити щось самостійно. М. Монтесорі рекомендувала батькам не втручатися в процес індивідуальної діяльності без

крайньої необхідності, нехай перші спроби непродуктивні – з часом дитина обов'язково навчиться самотійно виконувати будь-яку справу.

Останніми роками розв'язанню проблем раннього розвитку дітей приділяється все більше уваги з боку науковців. На нашу думку, це підтверджується необхідністю розробки й видання програм оновленого змісту, центральними питаннями яких є становлення особистості в ранньому онтогенезі та створення для цього сприятливих умов у сім'ї і громадських закладах.

Новітні програми, які слід розробити, ураховуючи останні наукові дослідження, мають розкривати зміст освіти дитини перших трьох років життя як в умовах сімейного, так і суспільного виховання [2]. У програмах слід конкретизувати зміст особистісно-орієнтованого підходу до виховання та навчання малюків до трьох років, визначити умови, за яких розкривається та розвивається природний потенціал дитини раннього віку, здатність заявляти про власне "Я" і реалізовувати його, пріоритетним завданням оновлених програм має бути становлення самотійної, компетентної особистості в ранньому онтогенезі. Основне призначення дорослого – допомогти дошкільнику жити власними силами, у злагоді з довкіллям і згоді із собою як активним суб'єктом життєдіяльності, саме тому першою базовою якістю особистості виділена самотійність. Ураховуючи той факт, що ранній та перед дошкільний вік – це унікальний період, пов'язаний із високою сензитивністю малюка щодо формування більшості специфічних людських якостей та здібностей, слід окреслити такі завдання цього етапу розвитку: від 0 до 1-го року – формування в дитини засобів і способів спілкування з дорослою людиною; від 1-го до 3-х років – засвоєння суспільно вироблених засобів використання предметів, розвиток спілкування: емоційного та мовленнєвого, становлення самотійності [1, 2].

Роль самотійності індивіда в ході засвоєння ним соціального досвіду якраз полягає в тому, щоб певним чином співвідносити об'єктивні умови та дії соціального середовища із суб'єктивними подіями індивідуального способу життєдіяльності. Соціальні педагоги (Н. Бурцева, Г. Щукіна та ін.) вивчають самотійність як особистісне утворення, що формується на базі активності й характеризується використанням здобутих знань дитиною у власній життєдіяльності. Різні погляди науковців на проблему соціалізації в онтогенезі дозволяють нам зробити висновок, що самотійність має зв'язок з іншими якостями особистості та впливає на формування соціального досвіду малюків [5].

Зіставлення різних точок зору на проблему розвитку самотійності дозволило зробити узагальнення щодо відсутності взаємодії соціального,

психологічного й педагогічного механізмів у процесі формування самостійності в дітей раннього віку.

Резюмуємо: проблема розвитку самостійності в онтогенезі є предметом дослідження різних наукових галузей та залишається однією зі складних у сучасній педагогіці. Основні позиції, що є важливими для розуміння процесу формування самостійності в ранньому віці, пов'язуються зі створенням сприятливих умов, необхідних для розвитку й саморозвитку дітей, із розкриттям та реалізацією їхніх внутрішніх сил, здатністю до самостійної діяльності й вільного вибору. У вузькому розумінні формування самостійності пов'язується з допомогою дорослого дитині, його сприянню у вирішенні проблем, пов'язаних із самовизначенням, навчанням, спілкуванням та самообслуговуванням.

Особливості вивчення самостійності як важливішої якості особистості, що гарантує людині спроможність жити, навчатися, творити, свідчать про наявність певного історичного досвіду. Він пояснює необхідність виникнення самостійності, яка визначається вимогами самого життя: більш складні його умови потребують від людини здатності бути ініціативною, незалежною, оптимістичною. Саме завдяки пробудженій у дитинстві активності людина може розвиватися в змістовну, цілеспрямовану особистість, здатну знайти своє місце в житті. Чим більше розвинена активність особистості, тим інтенсивніше її життя, тим ширше й різноманітніше її контакти із зовнішнім світом [2].

Зазначимо, що характер самостійності, рівні її прояву бувають різними, вони залежать як від характерних для дитини якостей, її індивідуальних особливостей, так і від зовнішніх умов, які організуються вихователями. Систематичне включення дитини в різноманітну діяльність веде до постійного накопичення найрізноманітніших знань, умінь і навичок. Їх зростання, у свою чергу, створює умови для подальшого розвитку інтелектуальної, вольової та емоційної сфери особистості, яка проходить етапи формування (О. Кононко, К. Крутій, Ж. Петрочко та ін.).

Отже, самостійність, як базова якість особистості, на етапі раннього дитинства становить собою: а) особистісну характеристику, що виявляється в ініціативності, цікавості, оптимізмі, впевненості у власних силах й автономності; б) характеристику діяльності, що полягає в уміннях малюків, їхній активності, адекватності та створенні особистого способу дій, незалежності й комунікативності (взаємодії з дітьми та дорослими); в) це інтеграція таких якостей особистості, що виявляються в ініціативності, активності, адекватній самооцінці власної діяльності й поведінки; у

спрямованості до розв'язання будь-яких питань чи справ без сторонньої допомоги [2, 4].

Аналіз сутності самостійності як категорії дозволив прийняти за основу таке визначення цього поняття щодо дітей раннього віку: самостійність дітей раннього віку – це інтегрована особистісна якість, що виявляється, насамперед, у загальному спрямуванні на внутрішню мобілізацію дитиною всіх сил, ресурсів та засобів для вирішення посильних віку завдань, обраної програми дій без сторонньої допомоги, в адекватному мотивуванні дій і впевненості у власних силах, у незалежності та відносній стійкості до сторонніх впливів, прагненні й здатності чинити відповідно до власного досвіду. Становлення цього утворення значною мірою визначається особливостями та специфікою суспільного виховання, характером домінування в дорослих орієнтації на суб'єктну активність дитини, мотивацією досягнень дитини раннього віку, її звичкою до залежної або самостійної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Деснова І.С. Формування педагогічної культури батьків дітей раннього віку в умовах дошкільного навчального закладу [Текст]: автореферат... канд. пед. наук, спец.: 13.00.08 - дошкільна педагогіка / Деснова І. С. – Одеса : Держ. заклад «ПНПУ» ім. К.Д. Ушинського", 2011. – 20 с.
2. Крутій К.Л. Проблеми формування самостійності дітей третього року життя / К.Л.Крутій // Дошкільна освіта. – № 4 (38). – 2012. – С. 30-34.
3. Крутій К. Інноваційна діяльність у сучасному ДНЗ: методичний аспект / Крутій К. // Дошкільне виховання. – 2007. – №5. – С. 5-7.
4. Монтессори М. Разум ребенка / М. Монтессори // Помогите мне сделать это самому. – М. : Изд. дом «Карпуз», 2005. – С.29-38.
5. Ранне дитинство : стан, проблеми, перспективи розвитку / Денисюк О. М., Богінч О. Л. [та ін.] ; Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді ; Держ. фонд Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) / О. М. Шерстюк (заг. ред.), О. О. Яременко (заг. ред.). – К. : [Б. в.], 2003. – 115 с.

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Голюк Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент

Смоляк Інна, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

FORMATION OF INCLUSIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Holiuk Oksana, Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D)

Smoliak Inna, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглянуто психологічні особливості розвитку професійних компетентностей педагогів, розкрито поняття інклюзивної компетентності як важливого аспекту професійного становлення педагогів. Охарактеризовано компоненти інклюзивної компетентності педагога.